ohně zdvihati jeřábem; rozpětí křídel obnáší 4 *m* a drak pod orlem se nalézající jest 7 *m* dlouhý.

Na konec budiž učiněna zmínka také o tom, že katalogem německého oddělení učiněn byl pokus po volnější knižní dekoraci v Německu; úprava jeho pochodí od Bernh. Pankoka a písmo lito dle návrhu graveura Georga Schillera. (Dokončení.)

Stanovení maximálních cen a zákaz vývozu uhli.

JUDr. Václav Schuster.

Letošní krutá nouze o uhlí, způsobená stávkou uhlokopů, podnítila živou diskusi o otázce uhelné. Voláno po postátnění anebo pozemštění a také po sekvestraci dolů, vláda, říšský parlament, zemské sněmy, obchodní komory i jiné korporace zabývaly se otázkou, kterak alespoň pro budoucnost zabrániti tak značné kalamitě uhelné. Na sněmu království Českého podán »k zamezení uhelné lichvy« známý návrh, aby bylo uděleno výhradné právo prodeje uhlí v Čechách zemské správě, jež by zřídila zvláštní prodejnu za tím účelem, aby převzala veškeré výrobky uhelné od dolovatelů za cenu smluvenou, anebo kde by nebylo dosaženo dohody, za cenu nestrannými znalci ustanovenou. Zemská prodejna ta by pak uhlí za určitě stanovenou a pokud by bylo lze stálou cenu prodávala, »čímž by byla — dle slov navrhovatele — veškeré lichvě v uhlí učiněna přítrž na prospěch domácího průmyslu a domácího obyvatelstva v království Českém, neboť vzhledem k nynějšímu stavu zemských financí a nepříznivým poměrům na trhu peněžním nelze pomýšleti té doby na to, aby doly byly postátněny nebo pozemštěny«. Prodej uhlí měl býti tudíž zemí monopolisován. Když však vláda tyto a jiné podobné dalekosáhlé projekty s otevřeností v Rakousku vzácnou odmítla, vynořily se návrhy jiné, které zdály se jednoduššími a splnitelnějšími. Míníme tu hlavně stanovení maximálních cen pro prodej uhlí a zákaz vývozu uhlí.

Některá obecní zastupitelstva zamýšlela použiti § 51. živnostenského řádu, dle něhož lze za určitých podmínek stanoviti maximální sazby pro drobný prodej předmětů, náležejících k nejnutnějším potřebám denního života. Sazby tyto stanoví pro obvod

dotyčné obce zemský politický úřad k návrhu obecního zastupitelstva a po slyšení obchodní a živnostenské komory, jakož i příslušných společenstev živnostenských. Není pochyby, že uhlí náleží k nejnutnějším potřebám denního života, které § 51. ž ř. na mysli má a že tudíž pro drobný prodej uhlí jest stanovení maximálních sazeb v zásadě přípustným. Ministerské nařízení ze dne 22. října 1884 č. 18.111 vykládá však § 51. ž. ř. v ten smysl, že ustanovení o maximálních sazbách v něm obsažená jsou povahy naprosto výjimečné a že tudíž určování cen předmětů denní spotřeby nutno stejně jako u zboží jiného ponechati volné soutěži mezi nabídkou a poptávkou. Stanovení maximálních cen pro drobný prodej nejnutnějších potřeb denních jest dle zmíněné interpretace jen tehdy přípustno, jestliže naléhavý zájem veřejný za příčinou války, povstání a p. toho vyžaduje. Zemský úřad politický odhodlal by se tudíž s těží stanoviti v dobách normálních maximální ceny pro drobný prodej uhlí, spíše by tak učiniti mohl v dobách všeobecné stávky uhlokopů, již lze nepopíratelně považovati za velikou veřejného zájmu se dotýkající kalamitu.

Ostatně chová v sobě stanovení maximálních cen pro drobný prodej uhlí *vždy* značné nebezpečí. Opatřením tím byli by těžce stiženi právě maloobchodníci s uhlím, kteří jsou přece vázáni platebními podmínkami, jež jim doly anebo velkoobchodníci nadiktují. Ceny uhlí nejsou ustáleny, nýbrž velice měnivy a přihodilo by se po stanovení maximálních cen snadno, že by maloobchodníci vůbec prodej uhlí zastaviti musili, nechtěli-li by se finančně zničiti. Bylo by tudíž docíleno pravého opaku toho, čeho stanovením nejvyšších cen dosaženo býti má. Postup, jejž živnostenský řád pro stanovení nejvyšších cen stanoví, jest příliš složitým, než aby se ceny ty mohly v pravý čas přizpůsobiti skutečným poměrům. Vedle toho dlužno uvážiti, že stanovení maximálních sazeb má dle výslovného ustanovení § 51. ž. ř. platnost výhradně pro obvod dotyčné obce a že tudíž v zákoně samém pomýšleno na kalamitu rázu místního neb krajinského. Jak velkého aparátu správního bylo by zapotřebí, aby maximální sazby byly stanoveny ve veškerých aneb jen ve značnějším počtu měst a vesnic, jichž všech se přece zdražení uhlí krutě dotýká, a kterak různá přání by byla ve příčině výše sazeb pronášena! A nebyla by tato různost vždy bezdůvodna, nýbrž častokráte místními a dopravními poměry zcela zdůvodněna. Krom toho by bylo velice obtížno stanoviti ceny přiměřené různé jakosti a rozličným druhům uhlí.

Stanovení maximálních cen pro drobný prodej uhlí — jak z řečeného patrno — jest takměř neproveditelným a chová v sobě více úskalí a nebezpečí nejen pro maloobchodníky, nýbrž i pro spotřebitelstvo, než prospěchů.*)

Vyskytl se též návrh,**) aby stanoveny byly maximální ceny v prodeji uhlí ve velkém. Platné zákony provedení tohoto požadavku naprosto nedovolují a bylo by tudíž nutno, dosíci přípustnosti stanovení maximálních cen v prodeji uhlí ve velkém cestou zákonodárnou. Po soudu našem nelze tohoto požadavku provésti, aniž by současně porušeny byly základní pilíře platného právního i hospodářského řádu. Ceny jakéhokoliv zboží jsou výslednicí soutěžné síly poptávky a nabídky. Pouze předměty státního monopolu podléhají autoritativnímu určování cen, leč ani toto stanovení cen není zcela libovolným, nýbrž závislým na výrobních nákladech, spotřební způsobilosti obyvatelstva a intensitě jeho poptávky po předmětech státního monopolu. Rovněž kartely a trusty obmezují pouze do jisté, dosti skrovné míry v určitých skupinách výrobních volnou soutěž, nejsouce nikterak s to úplně a na vždy ji potlačiti. Ozývá-li se dnes požadavek, aby stanoveny byly maximální ceny na uhlí, mohlo by zítra býti požadováno autoritativné stanovení cen obilí, mouky, plátna, papíru, barev, skla a čehokoliv jiného. Nikdo by však nebyl s to, stanoviti ceny takové, které by odpovídaly rozličným druhům, rozlišné jakosti zboží i rozdílným nákladům výrobním (mezdním, úrokovým, dopravním, rozličným cenám surovin atd.) různých výroben a spolu vyhovovaly zájmům spotřebitelstva. Objevilo by se nezbytně, že nutno stanoviti ceny velmi rozmanité a často i vyšší, než svobodnou soutěží průměrem docíleny bývají, jestliže by vůbec výroba dotyčného zboží měla býti umožněna. Také zřetel na soutěž s cizozemskem by nedovoloval stěžovati domácímu průmyslu existenci měrou tak hrozivou.

Stejně jest tomu u dolů uhelných. Doly jsou rozdílné zeměpisné polohy a různé výnosnosti, vyrábí rozmanité druhy uhlí za nejrozdílnějších poměrů přírodních, mezdních, dopravních, kapitá-

*) Bylo tudíž dojista zcela zdůvodněným stanovisko, které v této otázce zaujala pražská obchodní a živnostenská komora, jejíž dobré zdání stalo se předmětem časopisecké rozpravy. Vyloživši striktně platná ustanovení právní a poukázavši k nebezpečím, z ustanovení maximálních cen plynoucím, obhájila komora zájmy maloobchodnictva s uhlím, aniž se vyslovila nějak proti oprávněným tužbám spotřebitelstva.

**) V obecním zastupitelstvu pražském.

lových atd. Výrobní náklady a tudíž i výdělky jednotlivých dolů jsou úplně různy. Ceny uhlí, řídíce se zákonem nabídky a poptávky, jsou následkem této skutečnosti i měnivosti všech příslušných poměrů přirozeně velmi kolísavy. Po soudu našem jest vyloučeno, že by se podařilo vyhledati přiměřené maximální ceny pro různé druhy uhlí v obchodě ve velkém, a jest dozajista rovněž nepochybno, že zákonodární činitelé by nedali souhlas svůj k zákonu, jenž by řečené stanovení maximálních cen ve velkém formálně umožnil; leč i kdyby se tak stalo, jak snadno by se přihodilo v krátké době, že by doly vůbec nebyly s to za určených cen uhlí dobývati a že by veškeré dodávky uhlí na čas přestaly, neboť stoupnutí cen uhlí na trhu světovém přece není nemožno. A bylo by vůbec lze »maximální« ceny uhlí z nejrůznějších dolů v čas přizpůsobovati a kdyby se i ceny měnily, mělo by jich stanovení pak vůbec kýžených účinků? Nastaly by tu komplikace nedozírného dosahu a nezměrná kalamita byla by následkem tohoto pokusu, jehož provedení jest ovšem na štěstí naprosto vyloučeno.

Téměř všeobecně se uznává, že nelze provésti sestátnění neb pozemštění dolů snadno a rychle, leč postátnění i pozemštění dolů jest požadavkem daleko splnitelnějším a neskonale jednodušším, než autoritativné stanovení maximálních cen pro prodej uhlí, kteréžto opatření bývá pokládáno za snadno proveditelné a prospěšné. Byly-li by veškeré uhelné doly ve vlastnictví státu, pak ovšem by se daly v určitých mezích a za platnosti ustanovení, obvyklých při monopolistické výrobě, regulovati ceny uhlí. Nelze ovšem nikterak předem s plnou určitostí tvrditi, že by stát prodával nebo prodávati mohl uhlí levněji než soukromí podnikatelé, avšak jistá stabilita cen by nastala a veřejnému mínění by byla poskytnuta větší možnost, působiti na regulaci cen uhlí, poměrů mezdních a horních vůbec.

Omylným jest tvrzení některých sociálně-demokratických (marxistických) listů, že by sestátnění dolů (jež by se správně přece toliko cestou řádného výkupu díti mohlo), bylo opět krokem na dráze postupujícího socialismu, přesněji kolektivismu a znamením blížící se doby kolektivního vlastnictví výrobních prostředků.

Denně patříme, jak ohromně vzrůstá kolektivní vlastnictví, majetek to státu, zemí, okresů, obcí, ústavů. Nekonečným jest rozvoj drah železných, průplavů, cest, ulic, veřejných učilišť, museí a knihoven, loděnic a zbrojnic vojenských — avšak ze skutečnosti, že tento majetek stále roste, nelze přece dovozovati, že vše má neb musí se státi vlast-

nictvím kolektivním. Nelogickým jest souditi ze zjevů některých na všeobecnost, neboť nelze přece usouditi: protože lze cestu kolem světa vykonati v době stále kratší (neboť trvala-li dříve několik roků, lze ji nyní uraziti za několik měsíců), bude jedenkráte vykonávána za jediný den či za hodinu, anebo dovozovati: poněvadž pokračující veřejné zdravotnictví a věda lékařská prodlužují lidský život, nebudou více lidé umírati. A stejně nezdůvodněným jest úsudek: jelikož doly aneb některé jiné podniky přecházejí či přejdou ve vlastnictví veřejné, stanou se veřejným vlastnictvím podniky veškeré a nadejde doba výroby kolektivní.*) Jeť právě pro některé podnikání účelným vlastnictví veřejné, pro jiné vlastnictví soukromé. O tom ovšem není sporu, že krise uhelná a malomoc vlády vůči nedostatku a podražení uhlí poskytla socialistické agitaci hojné stravy a že to jsou právě uhelní »baroni«, tedy praví a nefalšovaní představitelé velkokapitalistického soukromého podnikání, kteří svým nesvědomitým vykořisťováním příznivé konjunktury i hornictva prokazují, jak žádoucím by bylo provozování dolů ve správě veřejné.

Prostředkem bez mála stejně nebezpečným, jako stanovení maximálních sazeb pro drobný prodej uhlí, byl by *zákaz vývozu uhlí*. Nehledě ani k tomu, že dle čl. 1. obchodní a celní úmluvy mezi Německem a Rakousko-Uherskem z 6. prosince 1891 obě říše se zavázaly, že »nechtějí obchodu obapolnému nijakými zákazy dovozu, vývozu neb průvozu překážeti« a že nenastal žádný z případů označených ve smlouvě, kdy tak výjimečně učiniti lze, (leč že by se smysl smluvně ustanovených výjimek zcela násilně a nesprávně vykládal) — již prosté důvody prospěchu brání vydání zmíněného zákazu. Zákaz ten by měl v cizině, najmě v Německu, v zápětí náležitou odvetu. Z Německa bylo do říše naší dovezeno v r. 1899 uhlí hnědého 155.106 *q*, kamenného (tedy cennějšího) 51,105.078 *q*, celkem 51,260.184 *q*. Vývoz do Německa obnášel v témže roce při uhlí hnědém 86,303.905 *q*, při uhlí kamenném 5,964.372 *q*, úhrnem 92,268.277 *q*.

V I. pololetí r. 1900 však přívoz uhlí z ciziny (hlavně z Německa) do říše naší obnášel 31·8 mil. *q*, kdežto vývoz rakousko-uherský do cizích států (hlavně do Německa) činil pouze 30·3 mil. *q*, tedy o 1·5 mil. *q* méně než přívoz. I kdyby tudíž zákaz vývozu byl

*) Rozprava o otázce možnosti a prospěšnosti kolektivního podnikání ve všech oborech hosp. života vzdalovala by nás příliš od daného thematu.

přípustným, spíše by uškodil než prospěl. (Že nelze vydati zákaz vývozu uhlí pouze z království Českého, nebylo by ani potřebí poznamenávati.)

Není-li z příčin, které netřeba zvláště vykládati, v dohledné době naděje na sestátnění či pozemštění dolů, nebo na jinaké podobné radikální opatření, a jsou-li požadavky stanovení maximálních cen uhelných a zákazu vývozu uhlí pochybenými a nesplnitelnými, nezbývá než vyčkávati příznivější konjunktury cen uhelných, jež zdá se býti dosti blízkou, a spolu se chopiti energicky prostředků jiných, byť i toliko paliativných.

Z nich na příklad uvádíme: přísné provádění platného horního zákona, po případě reforma jeho, zlepšení úsporných topišť, zobecnění náhražků uhelných, reforma tarifnictví železných drah, tak aby domácímu konsumu, nikoli však cizině dostalo se uhlí levně dopravovaného, zvláštní slevy dopravní pro horší druhy uhlí, mour a prach k potřebám topení továrního, příhodná organisace společného nákupu uhlí se strany interesentů, zakoupení dolů sdruženými průmyslníky (ovšem teprve tehdy, až nouze o uhlí poleví a ceny nebudou přemrštěny), úlevy poplatkové a daňové novým těžířstvům, zejména tam, kde doly jsou méně vydatnými, hojnější dovoz uhlí z ciziny a p. v. Obce opět by se mohly starati o zásobování nemajetného, najmě dělnického obyvatelstva rozprodejem uhlí z obecních skladů a vozů za ceny »ve velkém« aneb alespoň za ceny přiměřenější, za kterýmž účelem by měly uzavříti smlouvy s doly aneb v příhodné době zakoupiti doly vlastní. Akcí posléze uvedenou, jakož i přísným prováděním § 52. ž. ř., jenž ustanovuje, aby ceny denních potřeb byly v prodejnách zřetelně označovány, poněkud by se zabránilo přemršťování cen v prodeji drobném. Netřeba zakrývati, že provedení všech těchto a jiných spřízněných projektů zjedná pomoc toliko částečnou; úspěch některých z nich závisí výhradně na dobré organisaci svépomocné.

Hornictvo samo pak docílí tehdy úspěchů, bude-li rozhodně naléhati na provedení právě těch požadavků svých, jež jsou v dohledné době nejsnáze splnitelny. V jich pořadí jsou dojista nejnaléhavějšími: vydatné zkrácení doby pracovní a náležitá úprava poměrů mezdních jakož i opatření bezpečnostních.